

SỬ THI ÉNÉIDE (bài 9)

THI HÀO VIRGILE (70-17 trước JC)

KIỆT TÁC THI CA ĐỂ QUỐC LA MÃ

NHẤT UYÊN PHẠM TRỌNG CHÁNH

*Tiến Sĩ Khoa Học Giáo Dục. Viện Đại Học Paris Sorbonne
Giới thiệu, chuyển ngữ thơ song thất lục bát và chú thích.*

THI CA KHÚC IX

CÁC TRẬN ĐÁNH ĐẦU TIÊN

TÓM LƯỢC :

Iris báo tin cho Turnus, Énée rời trại để cầu viện binh, đó là lúc nên tiến công. Quân Turnus đến trại Troyens, nhưng quân Troyens đào hào thủ thành và từ chối chiến đấu. Thất vọng Turnus định đốt các chiến thuyền Troyens, nhưng các chiến thuyền được Cybèle, mẹ Jupiter hóa thành các loài chồn thủy cung đưa ra biển, Turnus củng cố quân. Troyens và Rutules chuẩn bị thức canh đêm. Hai người trẻ Troyens là Nisus và Euryales muốn làm sứ mệnh gan dạ băng qua đường đóng quân địch để gặp Énée báo tin những khó khăn trong trại. Họ đề nghị lên kế hoạch, mọi người tán thưởng. Ascagne hứa tưởng thưởng xứng đáng. Euryale xin chăm sóc mẹ già nếu mình không trở về.

Khởi hành hai người giết được nhiều kẻ thù đang say ngủ, trên đường đi bất ngờ họ gặp kỵ binh địch. Nisus trốn thoát, Euryale bị vây, Nisus quay lại cứu bạn nhưng phải trả giá đời mình. Sáng hôm sau kỵ binh quân địch bao vây mang trên ngọn giáo đầu hai kẻ không cần thận. Sự đau đớn của mẹ Euryale. Sau đêm khùng khiếp, cuộc chiến đấu ác liệt, nhiều Troyens ngã gục. Chiến công đầu tiên Ascagne giết quân địch.

Hai người giữ cổng thành Dardanienne bị cơn điên bất ngờ họ mở cổng làm quân Rutules vào trại. Turnus muốn giết một đối thủ vô địch chạy theo vào trại, lúc đó cửa thành đóng lại, Turnus như hổ bị nhốt trong lồng. May mắn thay cho Troyens, Turnus không nghĩ đến mở cửa để gọi đồng đội vì hăng say giết người. Nhưng cuối cùng bị bao vây bởi đám đông, Turnus chạy qua trại và nhảy xuống sông Tibre bơi trốn thoát.

Khi sự kiện xảy ra nơi xa thẳm,
Junon truyền sứ thần Iris Olympe.
Đến gặp Turnus bạo gan,
Hắn ngồi thung lũng thiêng liêng cuối rừng.
Rừng Pilumnus* của tổ tiên ngay trước.
Nương tử Thaumás mở miệng hoa hồng.
«Chẳng thần nào hứa cho rằng,
Điều người mơ ước trông mong được gì!
Nhưng đây lúc thời cơ thuận tiện,
Énée đã rời đồng đội, chiến thuyền,
Để đến vương quốc Évandré,
Người Palatin đó. Chẳng còn hết đâu,
Hắn còn đến thành xa Corythus*,
Trang bị nhóm người nông dân Lydens*.

Đợi gì xe ngựa chiến trường,
 Có thể mang đến rồi ren quân thù. »
 Thần nói xong mở tung đôi cánh,
 Bay lên cao về lại Olympe,
 Trên đường đi dưới trời xanh,
 Để lại chiếc móng cầu vòng bao la. 20
 Chàng chiến sĩ nhận ra thần đến.
 Đưa hai tay cầu khẩn trời sao.
 Cất lên lời khẩn cầu nào :
 “Iris, Vòng Ngọc trời cao xuống trần.
 Đến với tôi từ mây xanh, mặt đất,
 Mà từ đâu điều sáng tỏ bỗng nhiên,
 Tôi thấy tầng trời thiêng liêng,
 Mở ra ánh sáng vô biên dưới vòm.
 Tôi xin vâng lệnh những lời thông báo,
 Của vị thần kêu gọi tấn công.” 30
 Nói rồi tiến đến dòng sông,
 Vốc lên một vại nước trong, cầu thần.
 Lòng vui sướng như lời mong ước.
 Quân đã dàn ra trên khắp cánh đồng.
 Giàu ngựa, giàu áo thêu vàng,
 Messape điều khiển đội quân hàng đầu.
 Hậu quân vâng lệnh con Tyrrhus.
 Turnus trung tâm nơi chỉ huy quân.
 Cao lớn hơn so lính quân mình. 40
 Hơn cái đầu mọi chiến binh quân đoàn.
 Đoàn quân đóng chặt bầy dòng sông yên tĩnh.
 Như sông Gange sâu dằng lên lặng im.
 Sông Nil tưới mát đất lành,
 Bồng như đọng lại lòng sông muốn ngừng.
 Trong lúc đó Troyens bỗng thấy,
 Một đám mây bụi tối tăm trời.
 Bóng tối phủ khắp xa xôi,
 Caïcus là kẻ đầu nơi quân thù.
 “Các bạn hỡi, cái gì trong bóng tối,
 Con lóc đang quay về phía chúng ta. 50
 Các bạn, vũ khí nhanh ra,
 Chuẩn bị tên bắn mau qua tường thành.
 Kẻ thù đã đến nhanh, báo động !”
 Quân Troyens hét lớn tiếng to,
 Tập trung nơi các cửa vô,
 Và lên nhanh chóng trên cao tường thành.
 Énée người chỉ huy khôn khéo,
 Lúc ra đi đã dặn trước tình hình.
 Không đánh trận chiến xếp hàng,
 Không tung lực lượng lang thang trên đồng. 60
 Chỉ bảo vệ cố thủ thành trại.
 Từ tháp thành và các chiến hào.
 Không vì tự ái làm cao,
 Không vì tức giận trước bao lời thù.
 Giữ kín các cửa thành chờ đợi,
 Và thi hành các lệnh ban hành.

Đợi chờ quân địch tiến công.
 Đánh trong hào lũy tường thành của ta.
 Turnus thấy tiến quân chậm chạp,
 Chọn hai mươi kỵ mã theo mình. 70
 Bất ngờ xuất hiện trước thành,
 Cỡi ngựa Thrace trắng lông diêm mình.
 Đầu đội mũ vàng chòm lông đỏ,
 “Ai là người đầu tiên tiến cùng ta,
 Xem đây !” Giương lao dài ra
 Phóng trong không khí và ra lệnh cùng.
 Nhanh quân tiến lên trên đồng cỏ,
 Đồng đội theo cất tiếng hét vang.
 Tiếng kêu to vọng kinh hoàng.
 Quân Troie bất động đã làm ngạc nhiên. 80
 Quân không tiến ra nơi đồng trống,
 Cũng không ra đối mặt trước thù.
 Trong thành cố thủ quân thu,
 Turnus nổi giận lừ đừ chạy quanh.
 Chạy tìm cách vào thành tìm lối,
 Cũng giống như cái cảnh chuồng cừu,
 Chó sói đi quanh rống kêu,
 Mặc cho gió thét mưa gào trước đêm.
 Trước nguy hiểm cừu be be bên mẹ,
 Sói đói lòng chẳng hạ được mồi. 90
 Con đói, tức giận, máu sôi,
 Rutules như thế ở nơi trước thành.
 Bực mình lửa nóng lên xương tủy,
 Làm thế nào tìm được lối vào.
 Kéo quân Troyens ra được sao ?
 Để chúng rời trại đánh nhau trên đồng.
 Các chiến thuyền dấu mình trên bến,
 Dựa lưng vào bên cạnh trại quân.
 Bảo vệ bởi lớp hào trong,
 Và dòng sông nước cách ngăn đôi bờ. 100
 Turnus ra lệnh cho đồng đội,
 Đốt chiến thuyền bằng các ngọn đuốc thông.
 Đoàn trai theo lệnh tìm diêm,
 Lục lợi củi trại đuốc đêm sẵn sàng.
 Ném vào thuyền mồi lửa heo hắt,
 Vulcain đẩy lên đóm lửa thành tro.
 Hỡi Thi Thần ! Ai giúp cho,
 Tránh Troyens khỏi âu lo cháy thuyền.
 Thi Thần hỡi niềm tin Cổ Đại,
 Đã để bao dấu tích truyền đời. 110
 Lúc Énée đóng thuyền thời,
 Nơi Phrygie chôn đất trời Ida.
 Để ra chốn bao la biển cả,
 Thì Cybèle* mẹ các thần trên,
 “Jupiter, thỏa nguyện hỡi con,
 Những lời cầu nguyện mẹ còn yêu thương.
 Cho con chốn Olympe cai trị,
 Mẹ có riêng một cụm rừng thông,

Từ lâu yêu thích vô cùng,
 Rừng ấy là một khu rừng thiêng liêng, 120
 Trên đỉnh núi nơi người cúng lễ,
 Dưới cội thông đen, ngô đồng* um tùm.
 Và ta cũng đã vui lòng,
 Cho chàng trai trẻ giống dòng Dardanus.
 Khi cần đóng chiến thuyền ra biển.
 Và bây giờ nổi nghi ngại âu lo,
 An lòng mẹ, con giúp cho,
 Đừng cho giông bão, lửa to đốt thuyền.
 Những gỗ quý từ núi ta cao lớn.”
 - “Vâng mẹ ơi ! Thần Chuyển động Vòm trời, 130
 Điều gì mẹ muốn phận người,
 Để con giúp đỡ tận nơi chiến thuyền.
 Các con tàu làm bởi người trần thế,
 Được ưu tiên điều bắt tử côi thần.
 Énée trải bao nguy nan,
 Chẳng thần nào có nhiều hơn uy quyền.
 Không, đến cuộc phiêu lưu chám dứt,
 Đoàn thuyền đi chiếm cứ bên Ausonie,
 Những kẻ thoát qua sóng ngàn,
 Troyen thủ lĩnh đến dòng Laurentes. 140
 Mất hình trạng của người dương thế,
 Được ưu tiên bắt tử côi thần trời.
 Trở thành thần thánh biển khơi,
 Như Néréide Doto, Galatée rẻ sóng bờ biển kia.
 Nói như thế mời Styx em làm chứng,
 Từ Địa Ngục bờ sôi sục nhựa đen.
 Và ra dấu hiệu gậy đầu,
 Làm nên rực sáng cả bầu Olympe.”
 Ngày đã hứa bây giờ đã đến,
 Các Parques* thời gian đã chép ghi. 150
 Âm mưu Turnus báo nguy,
 Mẹ các Thần đổi hướng tàu thiêng liêng.
 Lúc ánh sáng lạ nhìn trong mắt,
 Từ Phương Đông qua đám mây bao la.
 Cùng giàn hợp xướng Ida,
 Một tiếng kinh khủng băng qua giữa trời.
 Làm cho cả Troyens, Rutules tai điếc.
 “Không nên vội vàng, Troyens bảo vệ thuyền.
 Vô ích cầm lấy chèo thuyền,
 Turnus chậm chạp so càn thông thiêng. 160
 Hãy để tự do các thần của biển,
 Mẹ các Thần ra lệnh giờ đây,
 Các thuyền rời bến tức thì,
 Như cá heo phóng ra đi sóng ngàn.
 Cùng một hướng rời ra biển cả,
 Các con thuyền rẽ sóng ra đi.
 Ôi trông thật lạ lùng thay,
 Thuyền bơi như dạng diệu kỳ thủy nương.
 Bọn Rutules sững sờ kinh ngạc,
 Messape chính mình, khó chịu ngựa lồng. 170

Sông Tibre vọng tiếng nước tràn,
 Dòng sông chuyên động đẩy lên từ nguồn.
 Nhưng hấn vẫn tin không bỏ cuộc.
 Turnus bạo gan còn muốn nói gì ?
 Kích động can đảm Rutules,
 Chế ngự và nói bằng quơ đỡ lời.*
 “Ấy chính phạt Troyens, những điều kỳ diệu.
 Jupiter lấy đi khỏi chúng các thuyền.
 Rutules không cần lửa, tên,
 Chính biển đóng cửa con đường ra đi. 180
 Tất cả hy vọng, chẳng còn trốn được,
 Thế giới biển đi ra chẳng có thuyền này.
 Mặt đất ta nắm trong tay,
 Đứng lên vũ khí, Italie chiến trường.
 Ta chẳng sợ, vì lời thần phán,
 Đáp lời thần Phrygies tiên công.
 Vénus, Số Mệnh được chẳng ?
 Cho Troyens đến đồng bằng Ausonie.
 Cũng như ta Số Mệnh là chồng đối,
 Tàn sát gươm lao dòng giống sát nhân. 190
 Cho ta được một phu nhân,
 Atrides không chỉ một mình tổn thương.
 Mycenes* không chỉ có quyền cầm vũ khí.
 Không chỉ là tổn thất một lần,
 Vâng, nếu vì một lỗi lầm.
 Đàn bà phải chịu phong trần đau thương.
 Những hào lũy giữa ta và chúng,
 Thành sơ sài, cho cam đảm mà thôi.
 Có thấy tường vững thành Troie.
 Dựng bởi Neptune sụp rồi lửa thiêu. 200
 Ai các anh lòng can trường ưu việt,
 Sẵn sàng lao, kiếm sát trong tay.
 Tiến theo ta trận tuyến này,
 Chống Troyens chẳng cần gì kiếm lao.
 Rèn bởi Vulcain* hay cần ngàn thuyền chiến.
 Dù cho toàn Étrusques kết liên.
 Chẳng sợ Địa Ngục tối tăm,
 Đánh cắp hổ thẹn sao bằng Palladium.
 Tàn sát quân giữ thành mở cổng.
 Chúng ta không dấu mình trong ngựa gỗ tối tăm. 210
 Ban ngày đối mặt trời xanh,
 Bao vây thành quách đốt bằng lửa thiêu.
 Chúng ta chẳng muốn làm như quân Hy Lạp*,
 Trai Argos, Hector làm chậm chiến thắng mười năm.
 Bây giờ phần lớn hoàn thành,
 Thành công bảo đảm, chẳng còn bao lâu.
 Các chiến binh hãy gắng công ra sức,
 Tin vào ta sửa soạn tiến công.”
 Messape chuẩn bị chung quanh.
 Đoàn quân canh gác quanh thành bao vây. 220
 Đốt lửa lên, đóng quân đốt lửa.
 Mười bốn sĩ quan áo mũ thêu vàng.

Lãnh binh Rutules gác canh,
 Mỗi người chỉ đạo một trăm quân mình.
 Chúng đi lại thay phiên lần lượt,
 Ngủ trên cỏ, không cầm uống rượu vò đồng.
 Ngọn lửa thấp sáng bập bùng.
 Lĩnh canh chẳng ngủ canh phòng suốt đêm.
 Trên tháp canh trại Troyens cẩn mật,
 Mắt dõi theo, từng động tác quân thù. 230
 Thận trọng canh gác lo âu,
 Kiểm tra từng cửa nhờ cầu nối qua.
 Các tường thành công trình vững chắc.
 Trên sẵn sàng bắn đá xuống thành.
 Mnesthée và Séreste coi trông,
 Énée phó thác điều quân giữ gìn.
 Mọi trường hợp có điều nguy hiểm,
 Hướng dẫn thanh niên làm chủ tình hình.
 Đóng quân dọc khắp tường thành,
 Rút thăm khi những khó khăn lãnh phần. 240
 Thay phiên nhau tuy theo trách nhiệm,
 Để giữ gìn bảo vệ trại thành.
 Nisus, con Hyrtacus can trường,
 Chiến sĩ gan dạ thạo thành phóng lao.
 Và giỏi bắn cung tên nhanh nhẹ,
 Theo Énée nơi Ida bắn thú săn,
 Bên cạnh là Euryale,
 Chàng trai lực lưỡng hầu gần Énée.
 Mang áo giáp Troyens chiến đấu,
 Tuổi thơ cùng đùa nô các trò chơi. 250
 Mê say chiến trận bao thời,
 Lần này hai kẻ cùng nơi cửa thành.
 Nisus nói : “Euryale, bạn hỡi !
 Các thần cho ta chung nỗi can trường.
 Chúng ta đều muốn hùng cường,
 Từ lâu vẫn muốn lập đường chiến công.
 Khi yên nghĩ làm ta bức rức,
 Tôi thấy ra nhiều điểm yếu Rutules.
 Đốt lửa, uống rượu say mòng,
 Trong cơn say đã lẫn nằm lạng yên. 260
 Tôi chợt muốn làm điều táo bạo,
 Mọi người đang chờ mang tin đến Énée.
 Muốn đem tin báo đi ra,
 Và mang tin lại về nhà bình yên.
 Nếu chỉ huy cho ta làm điều đó,
 Thì vinh quang công trận tuyệt vời,
 Tôi tin có thể đến nơi,
 Đường đi qua các tường đòi Pallanté,”
 Euryale kích động điều vinh dự,
 Sợ cản ngăn vội nói với bạn mình : 270
 “Dù Nisus chối từ chẳng,
 Tham gia vào chiến công to lớn này,
 Một mình tôi sẵn sàng vào nguy hiểm.
 Luôn luôn là ý chí cha tôi.

Ophètes rần rôi trong đời,
 Dạy tôi can đảm giữa thời chiến tranh.
 Chống Hy Lạp thành Troie thử thách,
 Chẳng bao giờ hèn nhất anh làm.
 Tôi theo Énée anh hùng,
 Dù cho Số Mệnh có phần hiểm nguy. 280
 Tôi như thế, chẳng thích đánh ban ngày ánh sáng,
 Đêm tối cho nhiều cơ hội vinh quang.”
 -“Tôi không nghi lòng kiên gan”.
 Nisus : “Tôi không hề nghĩ sai lầm thế đâu.
 Nhưng tôi tin Jupiter cao cả,
 Đã thấy trông số mệnh của tôi.
 Mắt nhìn ưng thuận cho rồi,
 Chiến công cùng đến hai người, bên anh.
 Nhưng (nếu thấy trong phiêu lưu đó,
 Xây ra điều nguy hiểm đau thương). 290
 Tôi muốn cùng anh lên đường,
 Có anh giúp đỡ, quý hơn việc này.
 Anh là bạn có thể mang tôi thân xác,
 Trên chiến trường dù trả giá bạc ròng.
 Cho tôi vào đất, cất chôn,
 Nếu mà số mệnh chống công việc này..
 Để cho tôi khi linh hồn không còn nữa,
 Một lễ tang và một nấm mồ.
 Tôi không muốn mẹ đơn cô,
 Tấm lòng đau đớn, lẻ loi một mình.” 300
 “Dám theo anh, coi thường tường Aceste*,
 Ấy chỉ là cái có mông lung.
 Điều tôi quyết định trong lòng,
 Hãy làm nhanh chóng.” Lời rằng Euryale.
 Rồi cả hai đi tìm hoàng tử.
 Ấy là giờ mặt đất ngủ say.
 Quên bao khó nhọc ban ngày,
 Troyens thu lĩnh đứng đây họp bàn.
 Đem những điều phải làm lợi ích,
 Làm sao mang tin đến Énée ? 310
 Họ cùng đứng tựa ngọn lao,
 Tay cầm khiên đứng bên nhau họp bàn.
 Nisus, Euryales tâm tình sôi nổi,
 Và nóng lòng đòi hỏi chờ mong.
 Mắt chi quan trọng việc chung,
 Iule cười bảo, ân cần tự nhiên.
 Và rồi bảo Nisus hãy nói :
 Hyrtacus công tử rằng : “ Đồng đội Énée.
 Hãy cùng nhau nghe, lắng tai,
 Chớ nên phán vội lời người trẻ trung. 320
 Quân Rutules đang say men rượu,
 Tất cả ngủ say như chết, lặng im.
 Chúng tôi đã khám phá đường.
 Có thể ra khỏi âm thầm ra đi.
 Nơi ngã tư giữa hai đường lớn.
 Gần công thôi, bên biển đi ra.

Lửa quân thù khá nhập nhòe,
 Khói đen lan tỏa mịt mờ không gian.
 Nếu chúng tôi thừa cơ chỗ ấy,
 Lẽ ra đi tìm kiếm Énée. 330
 Gần bên tường thành Pallanté.
 Chúng tôi có thể trở về cho tin,
 Sau khi giết địch quân say ngủ.
 Lỗi chúng tôi đi ít ai biết con đường,
 Chúng tôi từng đã đi sẵn,
 Thấy trong thung lũng tối tăm gần kê.
 Các ngôi nhà đầu tiên thành phố,
 Biết rõ ràng từng khúc dòng sông.
 Lão trượng Alégès khôn ngoan,
 Thốt lên : “Ôi các thánh thần quê hương, 340
 Thiên phúc luôn ban cho thành Troie đó,
 Không muốn diệt vong dòng giống Teucer,
 Kích thích tuổi trẻ chúng ta,
 Bao tâm hồn đẹp bao la tấm lòng.”
 Nói xong ôm vai hai chàng trai trẻ,
 Cầm chặt tay hôn nước mắt chan hòa.
 “Thế nào ân thưởng xứng cho,
 Chiến công hiển hách cơ đồ làm nên.
 Thân và lương tâm thưởng cho điều quý báu.
 Rồi Énée sẽ thưởng công lao. 350
 Ascagne cũng chẳng quên nào.”
 Ascagne đang đợi tin vào cửa cha.
 “Ôi Nisus, thần Pénates ban sức mạnh,
 Bởi Lares d’ Assaracus*
 Nơi đài điện trắng Vesta,
 Tất cả hy vọng đợi chờ mong tin.
 Tôi sẽ giữ trong lòng mãi mãi,
 Hãy mang cho cha tôi biết hiện tình.
 Người về sẽ không còn buồn.
 Ta tặng cúp bạc chạm hình nổi trên. 370
 Cha tôi lấy nơi Arisba* chiến trận.
 Tặng hai vạc ba chân, hai thỏi lớn lạng vàng.
 Vai xưa cho bởi Sidon,
 Rồi đây thắng trận chiến công một ngày.
 Italie nhận hốt vua ngày trước,
 Sẽ được rút thăm cho được số phần.
 Thấy ngựa Turnus cỡi chằng,
 Và giáp vàng đỏ tốt lành oai nghiêm.
 Ngựa, khiên và mũ lông hạc đỏ,
 Ta sẽ đem ra để rút thăm. 380
 Nisus đây chút thưởng phần,
 Cha ta rồi sẽ cho còn nhiều hơn.
 Cho mười hai vật quà lựa chọn,
 Bao chiến phẩm cùng vũ khí ban cho,
 Còn thưởng cho cả cửa nhà,
 Lãnh địa riêng biệt vua Latinus.
 Các người lớn hơn ta vài tuổi,
 Tuổi trẻ thơ quý mến thẳng ngay,

Lòng tôi mở rộng tim này,
 Ôm anh tôi chọn từ nay đồng hành. 390
 Cho tất cả tâm tình cuộc sống,
 Cùng các anh đi tìm nổi vinh vang.
 Thời bình cũng như chiến tranh.
 Cho mọi hành động vẹn thành chí trai.
 Tin các anh, niềm tin tuyệt đối.”
 Euryale rằng : “Thời gian chẳng dối lừa,
 Điều cao thượng làm được chưa,
 Mọi ý đều thuận, cho vừa lòng nhau.
 Nhưng điều tôi muốn hơn tất cả,
 Một đặc ân khi nhận nhiệm vụ này. 400
 Tôi còn mẹ ở gần đây,
 Vốn cùng tiên tổ gia đình vua Priam.
 Nếu sự việc chẳng may xảy đến,
 Chẳng đất Ilion, chẳng tường vua Aceste giữ giam.
 Tôi vào nguy hiểm gian nan,
 Tôi không từ biệt lên đường, mẹ tôi.
 Tôi sợ đến, tay phải người cầm lấy,
 Không chịu được đòn đau nước mắt mẹ thương.
 Nhờ anh ân huệ giúp giùm,
 Nhờ anh an ủi cứu mang tâm tình. 410
 Cho tôi được niềm tin bảo đảm.
 Lòng can trường vượt trở ngại gian nguy.”
 Mọi người xúc động lệ rơi,
 Iule se thắt tim lời nhớ cha.
 “Cho phép tôi, công việc anh xứng đáng.
 Mẹ của anh, là mẹ của tôi.
 Mẹ Crésus sinh ra tôi,
 Tôi không còn thấy từ thời ấu thơ.
 Dù thành công, hay thế nào đi nữa,
 Cha tôi sẽ chứng minh, tôi xin thề. 420
 Tôi hứa dù cho mọi bề,
 Tôi luôn giúp đỡ gần kề mẹ thôi.
 Nói như thế và mắt nhìn đắm lệ,
 Iule cởi vai thanh kiếm cán vàng.
 Lycaon de Gnosse* đúc nên,
 Nghệ thuật tinh xảo, bao gươm bằng ngà.
 Mnesthée cho Nisé da sư tử,
 Alétes trao đổi mũ đồng.
 Vũ khí trang bị sẵn sàng,
 Hai chàng trai trẻ lên đường ra đi. 430
 Các thủ lĩnh trẻ già đưa tiễn,
 Và đi theo đến tận cửa thành.
 Iule thận trọng can trường,
 Dặn dò nói với cha luôn nhiều lời.
 Lời hư ảo theo mây bay gió thoảng,
 Họ ra đi bằng qua các đường hào.
 Đi trong bóng tối đêm đen,
 Làm cho tổn thất địch quân trận tiền.
 Nhìn thấy chúng nằm lăn trên cỏ,
 Còn ngủ mê, say bí tỉ rượu vang. 440

Bên bờ xe lái lên không,
 Quân ngũ giữa lái và cần bánh xe.
 Vũ khí, vò rượu ngã nghiêng trên đất,
 “Euryale bạn ơi ! Nisus thì thào.
 Phải dấm ra tay sát thương,
 Tôi giết địch ngủ, bạn phòng phía sau.
 Tôi dọn sạch góc trại này phía trước,
 Mỡ lồi đi cho bạn theo sau.
 Nói rồi im lặng kiếm lao.
 Rhamnès kiêu ngạo thẳm cao đang nằm. 450
 Một nhát gươm đâm ngay lồng ngực,
 Rhamnès vua tất cả đội quân,
 Quân sư Turnus tình hình,
 Cái khoa bói toán chẳng phòng phận đen.
 Nisus giết ba người hầu Rémus,
 Nằm ngũ say vũ khí ngổ ngang.
 Người đánh xe ngựa kê bên,
 Chặt cổ với một nhát gươm qua đầu.
 Máu còn nóng phun ra tung toé,
 Thân phập phồng đầm ướt đất giường. 460
 Giết Lamyrus, Lamus luôn,
 Chàng trai Serramus thức đêm chơi cờ.
 Mặt tươi tắn còn đỏ hồng men rượu,
 Nằm lăn ra quên nhiệm vụ trong đêm,
 Thức canh cho đến rạng đông.
 Như con sư tử lao trong bầy cừ.
 Bờ cón đói đã lên dữ dội,
 Cắn xé bầy cừ yếu ớt số đông.
 Vì sợ hãi nên lặng câm,
 Gầm gừ chiếc mõm đỏ hồng máu tươi. 470
 Euryale chẳng kém phần tàn sát,
 Máu nóng lên lồi cuốn khiếp kinh.
 Giết đám lẫn ngũ không tên,
 Fadius, Herbésus, Rhétus cùng Abaris.
 Trừ Rhétus thức trông thấy cả,
 Sợ kinh hoàng núp trốn dựa vò cao.
 Euryale đâm lút cán nhát vào,
 Ngay trên lồng ngực tưởng nào thoát thôi.
 Ngọn gươm cướp lấy cuộc đời,
 Rhétus hôn đã trút hơi cuối cùng. 480
 Mưa ra máu lẫn cùng rượu đỏ.
 Hai Troyens tiếp tục giết âm thầm.
 Hướng về Messape tiên phong,
 Thấy sau đóm lửa tắt dần tối đen.
 Bầy ngựa cột cũng như thường lệ,
 Gậm cỏ non, Nisus thấy rằng :
 Lôi cuốn trong cuộc sát thương,
 Nói nhỏ cùng bạn ngừng, đêm sáng rồi.
 Sợ đi sẽ lộ ra tung tích,
 “Đã thỏa mãn rồi, cuộc trả thù.” 490
 Đường đi qua trại quân thù,
 Họ đã không lấy rất nhiều chiến công.

Các vật dụng làm bằng bạc nén,
 Vũ khí và cúp, thảm dệt thêu.
 Euryale thấy trên Rhamnes các huy chương,
 Dây đeo gương quý kết lên bằng vàng
 Cédium giàu có đã gửi cho quà tặng
 Cho Rémulus Tibur trong lúc chia tay.
 Mỗi tình giao hảo vật này.
 Rémulus muốn nó truyền đời cháu con. 500
 Sau khi chết Rutules cướp được.
 Euryale lấy đi, nhưng hồi than ôi.
 Đôi vai lực lưỡng mang rôi,
 Mũ đồng Messape tuyết vời chòm lông.
 Cả hai đã ra đi khỏi trại,
 Trên con đường nơi chắc chắn biết quen.
 Nào ngờ kỵ binh tiền quân,
 Của thành Latinus đi mang tin về.
 Của thủ lĩnh cho vua Tunus.
 Ba trăm quân mang cả giáp khiên. 510
 Dưới lệnh cai quản Volcent,
 Đã gần đến trại dưới chân bức tường.
 Họ nhìn ra hai chàng trai trẻ,
 Sao đi qua bên trái đường mòn,
 Bóng tối mờ mịt ban đêm,
 Cái mũ Messape đã làm lộ ra.
 Euryale đã không thận trọng,
 Chiếc mũ mang phản chiếu ánh trăng.
 Nhìn thấy việc lạ, ngạc nhiên,
 Volcent đã thét từ trong đội hình. 520
 “Hãy đứng lại, sao đi đường đó ?
 Người là ai ? Trong đội quân nào ?
 Các người đi đâu, đến đâu ?
 Hai chàng nhìn thấy biết mau quân thù.
 Vội chạy trốn vào trong rừng nhanh chóng.
 Lợi dụng bóng đêm muốn trốn đi nhanh.
 Nhưng đoàn kỵ mã vây quanh,
 Chúng bao tứ phía chặn ngang các đường.
 Rừng lỏm chỏm xa bụi lùm bóng tối,
 Thân cây dày mọc khắp các nơi. 530
 Trốn được vài con đường rôi,
 Ánh trăng vẫn chiếu xuyên soi lá cành.
 Vật Euryale cướp mang đã làm lộ liễu,
 Làm lệch đi phương hướng đi ra.
 Nisus thoát được quân qua,
 Sắp sửa đến chỗ gọi là Albain,
 Tên Albe, vua Latinus.
 Đã cho làm trại giống ngựa dòng.
 Ngừng lại tìm kiếm bạn mình,
 Euryale khốn khổ, lạc đường chốn nao ! 540
 Làm thế nào, mong tìm ra bạn,
 Chàng lại đi quay lại đường rừng.
 Đi tìm dấu vết bạn thân,
 Lắng nghe tiếng ngựa đang gàn đuổi theo.

Chàng đã thấy Euryale trên mảnh đất,
 Bị lộ ra bởi mũ đồng mình.
 Quân địch đang vây chung quanh,
 Chiến đấu tuyệt vọng đám đông quân thù.
 Phải làm gì để mà giải cứu,
 Lao mình đi giữa đám thù nào ? 550
 Để tìm cái chết chóng mau,
 Vội vàng bởi vết thương đau anh hùng ?
 Cánh tay sau đưa lên ngọn dáo,
 Mắt nhìn lên trăng sáng giữa trời.
 Hướng về thần nữ cầu lời :
 “Vinh danh thần nữ sao trời vinh quang.
 Thần giữ rừng, Latone* nương tử.
 Hãy hộ trì, giúp đỡ cho tôi.
 Nếu Hyrtacus cha tôi,
 Mang cho vật cúng ở nơi bàn thờ. 560
 Tôi sẽ mang thêm thú săn được,
 Treo ở trên vòm cửa đền thần.
 Đóng đinh trên tường thiêng liêng,
 Cho rối loạn địch qua thương phóng này.
 Nói rồi phóng hết sức mình lao sắt,
 Ngọn lao bay xuyên qua bóng đêm,
 Đâm thẳng vào lưng Sulmon,
 Mũi sắt ngập cán lao xuyên tim người.
 Hấn lặn quay, máu trào như suối,
 Lao vẫn còn cắm xuống rung rinh. 570
 Rutules tìm kiếm chung quanh.
 Giờ lên lao khác phóng lần thứ hai.
 Địch náo động ngọn lao phóng rít,
 Đi xuyên qua hai bên trần Targus.
 Máu tuôn ra giữa óc đầu,
 Volcens điên dại đến mau kinh hoàng.
 Trút tất cả hết cơn giận dữ,
 Mi ít ra trả nợ máu nóng này,
 Cho cái chết hai quân ta,
 Nói rồi tiến đến Euryale chém liền. 580
 Nổi xúc động ra ngoài mong muốn,
 Nisus kêu lên, không còn dẫu được mình,
 Trong bóng tối nổi đau thương,
 Cũng không chịu được vô cùng đón đau.
 “Là ta đây, chính ta đã giết,
 Hãy quay lao Rutules chống lại ta.
 Chính ta đã giết, chính ta.
 Hấn ta chẳng dám, chẳng là hấn đâu.
 Trời chứng giám, các tinh tú biết,
 Lỗi duy nhất không chịu nổi khổ bạn ta.” 590
 Trong lúc Nisus nói ra,
 Ngọn gươm đâm thủng Euryale qua sườn.
 Xuyên đến ngực Euryale lặn chết,
 Trên chân tay máu chảy ướt đầm,
 Cái đầu ngã xuống trên thân,
 Như cánh hoa đẹp xuyên ngang chiếc cày.

Đóa hoa đã héo tàn rồi chết,
 Đài hoa nghiêng cổ đã đứt rồi.
 Hoa rơi mưa gió tả tơi,
 Nisus đứng giữa đoàn người Rutules. 600
 Chính Volcens, Nisus tìm đến,
 Mục đích là giết được Volcens.
 Kê bên thủ lĩnh chậu quanh,
 Một mình cận chiến cố tình đẩy lui.
 Chàng chém tới, ngọn gươm nhanh chóng,
 Như chớp giăng phóng tới trước mặt mình,
 Đồi diện miêng đã thét lên,
 Ngọn gươm đã chém xé ngang kẻ thù.
 Chàng cũng chết gươm xuyên qua thân thể,
 Chàng chết đi lưỡi kiếm qua người. 610
 Ngã bên bạn đã chết rồi,
 Kê bên nhau giặc mộng đời vỡ tan.
 Đồi bạn sung sướng. Thơ tôi có vài quyền lực,
 Làm cho thời gian không xóa kỷ niệm xưa.
 Dòng Énée bên vũng Capitole,
 Romain Đế Quốc vẫn còn quản cai.
 Rutules chiến thắng, tước đi khiên giáp,
 Và khóc mang thi thể Volcens.
 Tang tóc đã còn lớn hơn,
 Tìm thấy Rhamnès cổ đâm chết rồi. 620
 Và các tướng khác trong cuộc tàn sát,
 Serranus và thủ lĩnh Numa.
 Đám đông quanh các xác ma.
 Đoàn quân nửa chết, trận đả tang thương.
 Vẫn còn nóng cuộc sát thương vừa mới,
 Máu còn tuôn ra chảy rờn rờn.
 Nhìn ra chiếc mũ long lanh,
 Của Messape mới biết rằng là ai ?
 Bình Minh rời giường Títôn* vàng rực,
 Tắm lên trên khắp cả đất trời.
 Mặt trời ánh sáng rọi soi,
 Làm cho tỏ rõ muôn loài, thiên nhiên. 630
 Turnus mang vào mình binh giáp,
 Gọi quân ra vũ khí sẵn sàng.
 Mỗi thủ lĩnh quân một hàng.
 Đội quân đồng thép tiến lên chiến trường.
 Bao nhiêu tiếng xôn xao quanh trại,
 Làm hấn thêm tức giận muốn điên.
 Tôi kể gì, hai lao cắm trên,
 Một cảnh khủng khiếp kinh hồn xẩy ra.
 Cắm hai đầu Euryale và Nisus.
 Đội quân theo sau cất tiếng thét vang. 640
 Đồng đội Énée đối diện kiên gian,
 Đối diện bên trái đường ngang lũy thành.
 Vị bên phải là dòng sông lớn,
 Bảo vệ bằng bời các hào sâu.
 Đứng trên thành lũy tháp cao,
 Mọi người xúc động thương đau khi nhìn.

Hai ngọn dáo, hai cái đầu quen biết,
 Bao đón đau ! máu đen chảy rờn rờn.
 Tiếng đồn nhanh chóng lan truyền,
 Chạy qua thành phố đau buồn rẫy run. 650
 Truyền đến mẹ Euryale lời nói,
 Bất hạnh như lửa rời khỏi tủy xương.
 Chiếc thoi rời khỏi, tay buông,
 Sợi len rối rắm đau thương tôi bời.
 Cát tiếng rú, bức tai bức tóc,
 Không chế kìm, chạy đến bên thành.
 Hàng đầu đạn đá nguy nan,
 Không còn biết nữa, thờ than cùng Trời.
 “Euryale nổi nào con hỡi!
 Con là nơi chỗ dựa ta tuổi già, 660
 Giờ con bỏ một mình ta,
 Khất khe con trải bao là hiểm nguy.
 Con đi chẳng một lời từ biệt mẹ,
 Mà giờ con ngã xuống đón đau.
 Xác thân làm mồi cho bao,
 Điều hâu, chó sói chôn nào Latium.
 Ta, mẹ con, chẳng lẽ nghi tống táng,
 Chẳng vuốt mắt con, lau được vết thương.
 Đắp con chôn ầm ngày đêm,
 Còn ai an ủi đau thương mẹ già. 670
 Tìm con đâu, mảnh đất nào thân xác,
 Chân tay xé tan, thi thể rách tươm.
 Con ơi ! Sau mang về con ?
 Mẹ tìm con dẫu đất gần, biển xa.
 Hãy đâm tôi, nếu người còn lòng tốt,
 Hỡi Rutules bắn tôi một mũi tên.
 Cho tôi ngã xuống đầu tiên,
 Và Ngài Cha của Olympe các Thần.
 Ban sấm sét, cho tôi rơi vào Tartare sâu thẳm,
 Xuống cái đầu bi ối của tôi. 680
 Làm sao chấm dứt cuộc đời,
 Trở nên tàn bạo, tôi thời sống chi ?”
 Lời khóc than bao tim người đau xót,
 Sợ trong quân nghe tiếng thở than.
 Không còn sức lực đấu tranh,
 Sẽ còn ảnh hưởng cả thành đón đau.
 Idaeus và Actor đi đến,
 Theo lệnh Ilionne và của Iule
 Lệ tuôn và nắm tay cùng,
 Diu mang về tận trong phòng trấn an. 690
 Nhưng vang dội tiếng kèn giục giã,
 Trước quân thù hình đội ngũ hăm he.
 Đá nặng lăn xuống đã ðề,
 Mái trên tay thuận chẳng che được gì.
 Tảng đá lớn tan thành mái thuận,
 Dù kiên gan không dám tiến bước theo.
 Khi không nhìn thấy kẻ thù,
 Chỉ còn cách bắn lên vào Troyens.

Về mặt đó Mézence hung bạo,
 Cầm đuốc cao nhựa thông Étrurie. 700
 Ném vào đuốc lửa khói bay,
 Messape san đước một nơi chông hào.
 Đòi các thang toan tấn công tường lũy.
 Ôi Thi thần, Calliope nương nương,
 Giúp tôi giọng nói văn chương,
 Tả cuộc tàn sát tóc tang thế nào.
 Turnus sẽ đánh bằng lao kiếm,
 Chiến sĩ nào trong mỗi cuộc chiến chinh.
 Sẽ nhanh về chốn Diêm Vương,
 Bức tranh to lớn chiến trường mở ra. 710
 Hỡi Thi nương, Thần còn nhớ hết,
 Hãy nhắc tôi điều đã xảy ra.
 Tháp cao kỳ diệu trông xa,
 Italiens họp sức trên đà tiến lên.
 Lòng mong muốn ra công đánh đổ,
 Các Troyens bảo vệ lũy thành.
 Đá tảng lẫn mưa đá tung,
 Làm cho kẻ địch hàng hàng rụng rời.
 Turnus chạy đi đầu cầm đuốc,
 Ném vào trong đốt lũy gỗ thành. 720
 Lửa theo luồng gió cháy nhanh,
 Bùng lên cháy bén tận lên sườn nhà.
 Troyen nhón nháo, trốn nơi lửa cháy.
 Tháp ngã rơi, sức nặng tầng cao.
 Như sấm sét tụt trời sao,
 Các khối to lớn đổ nhào xuống thôi.
 Quân Troyens bị thương nửa chết,
 Bị đâm xuyên bởi chính chông mình.
 Ngực nát bởi tháp đổ ầm,
 Hélénor, Lycus nhọc nhằn thoát ra. 730
 Hélénor lớn tuổi hơn bạn,
 Con vua Méonie và nàng nô lệ Licymnie,
 Dưỡng nuôi kín đáo từ khi,
 Tuổi thanh niên được gửi đi Troie thành.
 Vũ trang nhẹ như quân vô danh khác,
 Thanh kiếm thường, chiếc thuẫn chẳng biểu chương.
 Đứng giữa ngàn Turnus quân,
 Áp lực tả hữu bởi cùng Latins.
 Như thú hoang giữa vòng người săn thú,
 Nổi giận lên chông các ngọn lao. 740
 Cố tình muốn cái chết mau,
 Nhảy vọt ra trước biết bao quân thù.
 Chạy về hướng các lao dày đặc,
 Thân nhẹ nhàng xuyên qua đội quân.
 Qua các vũ khí bên tường,
 Cố gắng nắm lấy leo thành châu mai.
 Và nắm lấy các tay đồng đội.
 Turnus theo chân đến kẻ bên,
 Tay cầm chiếc dao dọa hăm,
 Miệng mồm chửi rửa với lòng ngạo kiêu. 750

“Mi mong thoát tay ta, rò đại,
 Lúc hấn đang nắm đồng đội long đong,
 Làm cho sụp đổ mảng thành,
 Như chim ung Jupiter trước vuốt con thỏ rừng.
 Hay ngỗng bạc mang lên trời thăm,
 Như sói hung thân Mars trước chuồng.
 Cừu con gọi mẹ bi thương,
 Tiếng kêu la ó cát lên khắp thành.
 Chúng tiến quân lấp bằng hào hố,
 Bằng các bao cát nhẹ tay mang. 760
 Kẻ khác mang ngọn đuốc thông,
 Ném vào rào cản vây quanh tường thành.
 Ilionée lặn tảng đá lớn,
 Như núi to đè bẹp Lucétius.
 Đuốc trong tay đang đến gần,
 Liger hạ gục Émathion lặn nhào.
 Asilas Corynée tay lao thiện nghệ,
 Tay khác tên bắn nỏ bất ngờ.
 Ortygus bị hạ bởi Cénée,
 Cénée đang thẳng, Turnus vào đâm lao. 770
 Turnus giết Itys, Clonius, Dioxippus,
 Promolus, Saragis và Idas,
 Đứng trước gần chiếc tháp canh.
 Lưỡi gươm hung bạo tan tành máu tuôn.
 Privernus bị sượt qua ngọn giáo,
 Cửa Thémillas, nên vô tâm ném thuẫn ra.
 Mũi tên Capys bắn qua,
 Cắm bàn tay trái, khó mà đỡ chi.
 Một nhát kiếm đưa vào cõi chết,
 Đã cướp đi hơi thở cuối cùng. 780
 Arcens* công tử đứng lên,
 Trong bộ binh giáp y trang huy hoàng,
 Áo choàng thêu đẹp nhưng lụa kết,
 Màu đỏ nhưng non nước Ibérie*,
 Nổi bật tuần tú thanh niên,
 Người cha đã gửi theo cùng Énée.
 Được nuôi dưỡng rừng thiêng thân Mars,
 Bờ sông Syméthus* nơi đã thấy cùng,
 Máu nạn nhân bàn thờ thần,
 Thần Palicus* cầu phúc ban ơn hội thể. 790
 Mézence đâm vào đầu ngọn giáo,
 Nhắm dây đai giữa trán đâm vào,
 Ba vòng xoáy máu trên đầu,
 Ngã lặn vỡ trán thương đau, cát nằm.
 Lân đầu tiên Ascagne ra chiến trận,
 Từ lâu nay vẫn sợ thú trốn mình.
 Bắn ngay một mũi tên nhanh,
 Numanus cường bạo ngã lặn đất liền.
 Hấn còn gọi danh là Rémulus,
 Mới kết hôn em thứ hai Turnus. 800
 Numanus hàng đầu đội quân,
 Thét lời xuống xã với cùng Troyens.

Lời ngu xuẩn vì con tim kiêu ngạo.
 Mới được lên làm rể hoàng gia.
 Tiến lên kể lễ ba hoa :
 “Sao không hổ thẹn, trốn ta trong rào.
 Phrygiens hai lần bị vây hãm,
 Tường thành kia chống cái chết được sao ?
 Vũ khí trong tay cướp vợ được nào,
 Thần nào rộ đại đày vào Italie ?
 Nơi đây chẳng có anh em Atride,
 Chẳng Ulysse kia lừa lọc mưu gian.
 Giống dòng cứng rắn cha con,
 Từ sơ sinh đã tắm trong sông rồi.
 Lắm dày dạn bởi giá băng ngọn sóng,
 Tuổi thơ qua đêm săn bắn trong rừng.
 Đọc ngang đi khắp lung tung,
 Khuất phục ngựa, bắn nỏ cùng cung tên.
 Là trò chơi cho trẻ thơ ta đó,
 Quen nhọc nhằn sống đủ bản hàn. 820
 Xói đất với cuộc lưới cong,
 Chuyển rung chiến trận với quân mạnh hùng.
 Cả đời dân luôn cầm vũ khí,
 Cú phóng ngọn lao chẳng nhọc sức bò non.
 Tuổi già chậm đến tâm hồn,
 Chẳng làm cùn nhụt hao mòn sức trai.
 Dù tóc trắng chẳng màng mũ giáp.
 Chúng ta ưa thu chiến phẩm mới về,
 Sống bằng cướp bóc thỏa thuê.
 Còn người quần áo được thêu chỉ vàng*. 830
 Màu nhung sắc chói chang đỏ thắm,
 Chẳng làm gì là sung sướng đùa vui.
 Chỉ mơ nhảy nhót mà thôi,
 Áo dài tay thụng, mũ thời kết băng.
 Hãy ra đánh, hỡi Phrygiens thật sự.
 Trốn trong thành người chẳng phải Phrygiens.
 Vì lên trên đỉnh Dindyme,
 Sáo hai lỗ thổi đã quen tai rồi.
 Trống com mẹ Idéenne* đó,
 Và sáo Bérécynte gọi lên, 840
 Hãy giao vũ khí đang mang,
 Từ bỏ chiến đấu đầu hàng ta đây.”
 Lời kiêu ngạo dữ dằn phách lối,
 Ascagne nghe đã tức mình xoay,
 Hướng về kẻ chửi rửa này,
 Lấp tên vào nỏ căng dây nhắm liền.
 Chẳng cầu nguyện Jupiter giúp sức,
 “Hãy giúp tôi Jupiter Đấng Vạn Năng.
 Mũi tên bắn trúng bạo cường,
 Tôi sẽ dâng cúng nơi chân bàn thờ. 850
 Một bò tơ trắng, sừng vàng mạ,
 Bò lớn cao như mẹ bò con,
 Bò đã biết đánh bằng sừng,
 Biết tung đất cát quanh bằng móng chân.”

Cha các Thần nghe lời cầu nguyện,
 Đã gầm lên bên trái sấm vang.
 Giữa trời yên tĩnh sáng trong,
 Tiếng nổ đã bật tên tung dây rôi.
 Tiếng tên rít kêu lên khùng kiếp,
 Trung ngay Rémulus qua đầu. 860
 Mũi sắt xuyên qua mạng tang.
 “Nín đi ! chửi rửa lời càn dỡ hơi,
 Đây trả lời cho Rutules kiêu ngạo.
 Của Phrygiens hai lần bị vây thành.”
 Ascagne lời nói vừa xong,
 Troyens tay vỗ, vang lừng thét la,
 Lòng run sợ nay đà nhẹ nhõm,
 Và nhiệt tình cao vút tầng mây.
 Trong lúc tầng cao khí bay,
 Apollon tóc đẹp trên mây đang ngồi. 870
 Quan sát quân Latins và Troyens trong trại,
 Cất lên lời cho chiến thắng Iule :
 “Can đảm tuổi trẻ vinh danh,
 Mai sau sẽ được lên cùng trời sao.
 Con của Thần, và Cha Thần tương lai đó*,
 Số mệnh có lý do trong trận chiến tranh.
 Của Assaracus giống dòng,
 Thành Troie không đủ tiếng danh nữa rồi.”
 Nói như thế, Thần phóng từ trời thẳm,
 Nhanh xuống trần như gió thổi bay qua. 880
 Thẳng đến trước mặt Ascagne,
 Hiện ra dưới dạng ông già Butès.
 Troyen đánh xe cho Anchise ngày trước,
 Vẫn trung thành tin cậy kê bên,
 Énée giao Ascagne trông nom.
 Hóa thân tóc trắng, cũng cùng màu da.
 Thần khích lệ Iule lòng hăng hái.
 “Thôi đủ rồi công tử Énée.
 Trừng phạt Numanus mũi tên,
 Apollon chứng chiến công lần đầu. 890
 Tuy nhiên con cũng nên ngừng bắn.
 Thần chẳng ganh gì tài bắn của con”.
 Lời Apollon nói xong.
 Biến đi theo ánh sáng tầng không gian.
 Thu lĩnh Troyen nhận ra Thần đến,
 Và cung tên thần thánh uy linh.
 Họ nghe trong lúc địch quân,
 Xéo nhau bỏ trốn, rầm rầm mũ khiên.
 Vâng lời thần uy quyền Phébus,
 Kiểm chế lòng sôi nổi Ascagne. 900
 Trở lại chiến đấu oai hùng,
 Dù cho liều lĩnh thân mình hiểm nguy.
 Tiếng thét vang lên tuyền đầu thành trại,
 Tên nổ sẵn sàng, ngọn giáo vươn lên.
 Mặt đất đầy các mũi tên,
 Khiên mũ va chạm tiếng vang ầm ầm.

Trận ác liệt long trời lở đất,
 Sao Chevreux* hiện báo trận mưa.
 Mưa rào đập mạnh đất mưa,
 Jupiter xoay lốc xua cuộn tròn. 910
 Như xé nát bầu trời mây xám,
 Pandarus, Bitias con trai Alcanor,
 Vốn dân ở núi Ida,
 Rừng thiêng nuôi dưỡng, Iéra* tiên nương.
 Hai chàng trai đốn thông trên núi.
 Mở cửa thành được ủy thác gác canh.
 Tin tưởng ở vũ khí mình,
 Kiêu khích quân địch vào trong trại mình.
 Khi địch đã vào trong vây đánh,
 Hữu tả bao vây, tên bắn từ cao. 920
 Trên hai tháp xuống ào ào.
 Mũ đồng, giáp sắt chẳng sao đỡ mình.
 Như sông Pô, bến bờ vui Adige.
 Nước trong xanh bóng mát êm đêm.
 Hai cây sên thẳng trời xanh,
 Ngọn không ai tới, đỉnh ngàn đong đưa.
 Rutules tràn vào trong ngõ hẹp,
 Chúng thấy đang mở trước mặt mình.
 Ủa vào chẳng xét tình hình.
 Quercens, Aquiculus với cùng giáo khiên. 930
 Tmarus nôn nóng, Hémon kiêu ngạo,
 Cả đội quân để lại cuộc đời.
 Ngoài thành điên dại, cuồng sôi,
 Troyens đóng chặt, tả tơi chạy vòng.
 Chung không dám đương đầu xông đánh,
 Mà chạy xa phía trước đầu đầu.
 Turnus thủ lĩnh đôi đầu,
 Làm hùm làm hổ rồi nhàu lung tung.
 Hấn đỉnh minh cửa thành đã mở,
 Quân hăng say chém giết trận đồ. 940
 Chẳng để cửa mở bao giờ,
 Turnus chẳng bỏ hội cơ điên cuồng,
 Chạy đến công Dardanien để mở,
 Do hai anh em vốn tính ngạo kiêu.
 Trước nhắm Antiphatès đánh cùng,
 Con hoang Thebaine với Sarpédon kiêu kỳ.
 Đánh gục Troyen thanh lao nhọn,
 Gỗ cứng cây thù du Italie.
 Bay không vật cản được gì,
 Khi trúng vào bụng, khi thì phổi xuyên. 950
 Turnus đánh gươm cùng Mérops,
 Érymes, Aphidmes, rồi trông,
 Bitias* mắt như lửa bùng,
 Con tim xao xuyên đang cầm lao to.
 Giương vung chắc, tiếng rít vang lao nhọn,
 Đẩy tung ra như sấm sét giông to.
 Dù cho hai lớp da bò.
 Hai lớp vàng giáp chẳng cho đỡ mình.

Thân to lớn lao đảo và ngã xuống,
 Trên đất rỉ rên, khiên đồ âm vang. 960
 Như rơi đồ xuống bên vùng,
 Bờ sông Eubéen bên vùng Baïes*.
 Đê đá xây bằng tảng đá lớn,
 Ngọn sóng cao nước lũ dâng mau.
 Đá kia cũng lúc đổ nhào,
 Vỡ tung nước xiết rơi vào vực sâu.
 Biển chao đảo, cát đen dâng ngập,
 Prochyta* run rẩy từ cao.
 Inarrimé* cũng thế tràn vào,
 Lệnh Jupiter lực đề mau nặng nề. 970
 Xuống thân Typhée lớp tầng khắc nghiệt,
 Thần Mars bạo cường, sức mạnh chiến tranh.
 Làm bùng lên can đảm Latins
 Kích thích sôi động con tim bạo cuồng.
 Gửi Troyen tay sai Trốn Chạy,
 Và tay sai đen Ghê Sợ chiến trường.
 Rutules tập hợp các bên,
 Cho rằng cơ hội tiến công kẻ thù.
 Mà Thần Chiến gieo trong lòng như thế.
 Pandarus thấy anh gục xác không hồn. 980
 Số mệnh chống lại Troyens,
 Lối thoát may rủi đương đầu đấu tranh.
 Vai rộng cứng tựa vào cánh cửa,
 Quay ban lê găng sức mở ra,
 Để nhiều đồng đội đi qua,
 Ngoài từng thành trận đánh đà gay go.
 Rôi đóng lại cửa thành vây hãm,
 Lúc vô tình không trông thấy vua Rutules,
 Lấn vào trong giữa đám đông,
 Và rôi bị nhốt ở trong trại thành. 990
 Con cộp dữ giữa thú bầy kém sức,
 Ngọn lửa lạ lòng chói mắt Turnus.
 Tiếng khiếp kinh khiến đội kêu,
 Chòm lông như máu lêu khêu đỉnh đầu.
 Chiếc khiên phản chiếu màu chói lọi,
 Đồng đội Énée nhận biết ra người.
 Mặt ghê tởm, tay cừ khôi,
 Cho nên lo sợ lắm nơi kẻ này.
 Pandarus* phóng lên điên dại,
 Muốn trả thù cái chết của em. 1000
 Báo Turnus: “Đây chẳng là cung,
 Amita với hồi môn vợ người.
 Các bức tường đóng rôi lối thoát,
 Chẳng Ardée xứ sở của mi.
 Thấy chẳng trại Troyen đây,
 Chẳng còn có thể thoát chi được mình.”
 Turnus bình tĩnh trả lời cười mỉm :
 “Hãy bắt đầu thử can đảm đem ra,
 Đến đây so tài với ta,
 Kể cho vua Priam biết, ta là Achille. 1010

Rôi Pandarus* tập trung sức lực,
 Phóng ngọn lao gỗ nhiều mắt còn da.
 Nhưng lao chỉ sót ngang qua,
 Junon chuyển hướng lao sa cửa thành.
 “Chiếc gươm này tay ta hết lực,
 Mi chẳng thể nào chạy thoát khỏi nơi đây.
 Mi chẳng thể đỡ được này,
 Khiên đồng sắt thép chẳng tày tránh đầu.
 Giơ cao gươm chẻ đôi giữa trán,
 Vết thương đầu bị chẻ làm hai. 1020
 Tiếng kêu, sức mạnh ngã dài,
 Máu tuôn óc vỡ, máu người bắn tung.
 Bị ngã gục nằm lẫn ra đất,
 Hai mảnh đầu rơi xuống hai vai.
 Lo sợ xúc động mọi người,
 Troyens bỏ chạy tản thời ra xa,
 Trong lúc đó kẻ đang chiến thắng
 Cũng chẳng ngừng, chẳng muốn dừng tay,
 Mở cửa đồng đội vào ngay,
 Để mà kết thúc trận này Troyens. 1030
 Nổi hung bạo cuồng điên cháy bỏng,
 Khát vọng điên rồ chém giết kẻ thù.
 Tấn công Phaléris và Gygès,
 Chặt ngang chân cướp ngọn lao đi cùng
 Các ngọn giáo lưng người bỏ trốn,
 Junon giúp thêm sức lực bạo cuồng.
 Các nạn nhân, Harlys kể thêm
 Phégée bị lũng chiếc khiên trúng mình.
 Rôi Alcandre, Halius, Noémon, Prytanis,
 Đã không hay Turnus trong thành. 1040
 Đuổi theo đánh trên bức tường,
 Lyncée giáp mặt, gọi đồng đội lên.
 Turnus dựa lưng thành bên phải,
 Đưa kiếm lên chờ đón kẻ thù.
 Một nhát gươm kẻ chém nhàu.
 Lyncée bay cả mũ đầu lẫn xa.
 Đánh bất tỉnh cả Amycus,
 Người chuyên săn thú dữ rừng hoang.
 Thiên nghệ trong tài bắn cung,
 Tên tâm nắm độc, thú rừng ngất ngậy. 1050
 Cùng với Clytius con Éole thần Gió.
 Créthée yêu mến các Thi nương.
 Say mê đàn hát văn chương,
 Du trên lưng ngựa, chiến trường vẫn ca.
 Cuối cùng Mnesthée thủ lĩnh,
 Và Séreste nghe sôi nổi được tin.
 Kẻ tàn sát đội quân mình,
 Thấy quân phân tán, thù trong trại mình.
 « Chạy trốn đâu ? Mnesthé thét lớn,
 Chạy đi đâu ? Tường lũy thành nào ? 1060
 Một người, mà sợ hãi sao ?
 Bị vây hãm bởi tường hào chúng ta.

Lại ra tay tàn sát trong thành lũy.
 Đưa vào nhanh Địa ngục các trai hùng.
 Nước non bất hạnh thế chẳng ?
 Thánh thần xưa cũ, tấm lòng Énée.
 Sao chẳng kích thích lòng ta được ?
 Hèn nhất các anh, hổ thẹn đáng thương, »
 Bùng dậy bởi các lời khuyên,
 Mọi người tập hợp xếp hàng tiến công. 1070
 Turnus rút dần dần chiến đấu,
 Đi trên tường thành gần đến bờ sông.
 Troyens áp lực bùng bùng,
 Hết hò, một khối lao xông liên hồi.
 Như một đám thợ săn vây bắt,
 Con sư tử kia lao nhọn dọa hăm,
 Con thú sợ hãi vô cùng,
 Đôi mắt toé lửa lùi dần bước chân.
 Lòng dũng cảm, và trong diên đại.
 Đã cản ngăn quay lưng lại chạy đi. 1080
 Hắn không thể dù muôn ham,
 Xông vào lao với cả đoàn thợ săn.
 Cũng như thế Turnus tính toán,
 Với bao nhiêu dự định trong đầu.
 Chân lùi chậm chậm không mau,
 Mà lòng căng thẳng đến đầu con diên.
 Hai lần hắn xông lên phía trước,
 Hai lần làm phân tán trận tiền,
 Tránh dọc theo bức tường thành
 Nhưng rồi hợp lại nhanh cùng tiến công. 1090
 Toàn Troyens hợp quân tất cả,
 Chống một mình hắn giữa vòng vây.
 Junon chẳng còn ra tay,
 Jupiter đã ra ngay lệnh rồi,
 Iris mang cho Junon lệnh cấm,
 Nếu Turnus không từ bỏ trại Troyen.
 Khi không chống nổi anh hùng,
 Chiếc khiên cùng với thanh gươm được nào.
 Khi mưa tên toi bời bay tới,
 Lên trên đầu chiếc mũ tung vang. 1100
 Mũ đồng như muốn vỡ tan,
 Dưới làn đá chọi lông càng tả toại.
 Chiếc khiên tay cũng chẳng đủ đỡ,
 Quân Troyen phóng các ngọn lao.
 Nhất là Mnesthé nào,
 Như cú sấm sét xông vào tấn công.
 Mồ hôi đổ khắp mình đầm ướt,
 Lăn với cùng cát bụi đen thui,
 Nhọc nhằn chẳng thở ra hơi,
 Tay chân run rẩy muốn rời gươm khiên. 1110
 Nhưng cuối cùng hắn nhanh chân chạy trước,
 Nhảy xuống sông với vũ khí mang,
 Hắn rơi vào tận đáy sông,
 Và từ từ nổi bơi dòng nước trôi.

CHÚ THÍCH

5. Pilumnus : Danaé gặp Pilumnus và thành lập với ông Ardée, thành phố tương lai Turnus. Mycène là con Acrisius vua Argos. Lời sấm truyền báo trước con gái hay con trai của Mycène sinh ra sẽ giết vua, nên Mycène bị giam trong một cái tháp. Nhưng Jupiter si tình nàng hóa thành trận mưa vàng và hợp hoan sinh ra một đứa bé. Vua Acrisius cho bỏ trong một cái tủ và liệng xuống nước. Truyền thuyết cho rằng chiếc tủ trôi vào bờ Latium được người vớt lên nuôi nấng. Về sau Danaé gặp Pilumnus. Pilumnus được thần thánh hóa về sau và trở thành thần bảo vệ trẻ sơ sinh.
13. Corythus : Người thành lập theo huyền thoại thành phố Étrurie và mang tên thành phố.
14. Lydiens : tên cũ thường dùng cho vùng Étrusques.
115. Cybèle : Thần nữ đầu đội vương nên một vòng tháp, cỡi xe kéo bởi sư tử. Còn gọi là Rhéa, Mẹ của Junon, Cérès, Neptune, Pluton, Vesta (Thần của gia đình) và Jupiter. Saturne (Cronos, tiếng Hy Lạp) con của Uranus(Ouranos) và Gaïa, đòi mẹ thiến dương vật cha từ chổi làm tình, ngăn cản các con ra khỏi bụng mẹ. Máu Uranus rơi xuống đất sinh ra các Géants và các Érinnyes (Furies), tinh trùng rơi xuống biển đảo Chypre sinh ra Vénus. Lấy chị Rhéa (Cybèle). Saturne sợ sinh ra các con sẽ giống như mình, giết cha, nên khi sinh ra đều nuốt vào bụng. Cuối cùng sinh Jupiter, Rhéa cho Saturne nuốt cục đá. Jupiter lớn lên cứu các anh em. Jupiter lấy Junon làm vợ, cai trị cõi Thần và người. Neptune (Poseïdon) cai trị biển cả và Pluton (Hadès) cai trị cõi Địa Ngục. Cérès là thần mùa màng cho hoa quả, lúa mì... Vesta là thần gia đình.
122. Ngô đồng: cây Érable,
150. Parques : Thần Định mệnh (tương đương Moires Hy Lạp), biểu tượng bằng ba chị em chăm sóc các sợi dây cuộc sống mỗi người (một người kết dây, một người cuộn lại, và một người cắt dây dẫn đến cái chết). Các Parque hóa thân Số Mệnh. Ngay cả các Thần cũng không phạm vào. Khi giờ đã đến không Thần nào có thể ngăn cản Parque cắt đứt dây một đời người.
176. Turnus mù quáng công nhận những lời thần báo, nhưng khinh thường ý nghĩa, cho rằng các thần trừng phạt Troyens.
193. Nói đến việc bắt cóc Hélène, vợ Atride Ménélas, em vua Mycènes Agamemnon.
205. Nói đến Thétis nhờ Vulcain rèn vũ khí cho Achille. Iliade Thi ca khúc XIX, và đoàn chiến thuyền Hy Lạp.
213. Virgile đặt trong miệng Turnus, lời người Romain thường nói xấu người Hy Lạp là hèn nhát, mưu mô quỷ quyệt, không ngay thẳng.
301. Nói bóng gió đến những người Troyens ở lại Sicile. Thi ca Khúc V.
354. Lares : thần bảo vệ mỗi gia đình.
371. Arisba : Thành phố Troade.
425. Gnosse (Cnossos) thành phố Crète. Người Crétois có tiếng là thợ thủ công, xây dựng giỏi như Dédale.
557. Latone: Mẹ của Diane, Thần nữ Mặt Trăng và săn bắn.
629. Titan chồng Aurore (Bình Minh).
785. Iberie: Espagne ngày nay.
781. Arcens đi theo quân Troyen, sau Aceste.
790. Palicus : Thần đảo Sicile, ban phúc lành. Dân Sicile khi té lễ ăn thề cầu thần này.
- 830-840: Người vùng Phương Đông thường cho rằng người La Mã ăn chơi sa đọa, áo mũ sang trọng, chỉ biết nhảy nhót, thích ca hát, đàn sáo.
839. Các tế tự thờ Cybèle, mẹ Idéenne núi Ida được vinh danh ở Bérécynte, ở Dindyme ở Phrygie là người bị hoạn, hay đồng tính.
875. Nói đến Romulus và César là hậu duệ của Iule trong Đế Quốc La Mã, đã phong thần, phong thánh về sau cho Iule.
908. Sao Chevreux: Vì sao hiện rõ báo hiệu ngày sẽ mưa lớn.

914. Tiên nữ cai quản núi Ida.

953. Bitias và Pandarus không kém phần can đảm như Nisus và Euryale nhưng cũng bị thất bại trước kẻ thù.

962. Baiès; Thành phố nước khoáng Campanie.

968. Prochyta : đảo nhỏ trong vịnh Naples

969. Inarimé : nay là đảo Ischia.